

TURIZM SOHASIDA KLASTER TIZIMIDAN FOYDALANISHNING XORIJIY TAJRIBALAR

Qoraqalpoq davlat universiteti magistranti

Sarsenbaeva Gulzada Erpolatovna

sarsenbaevagulzada@icloud.com +998999631403

Turizm klasteri – ixtiyoriy asosda birlashgan kompaniyalar faoliyatini o‘z ichiga olgan rekreatsion hududdir. Turizm klasteri zamonaviy turizm industriyasining ancha istiqbolli yo‘nalishi hisoblanadi. Klaster yaratish yalpi hududiy mahsulotni bir necha barobar oshirish imkonini beradi. Gap shundaki, klaster o‘zining ta’rifidan kelib chiqib, turli turizm biznesi subyektlarining birgalikdagi ishini nazarda tutadi, bu esa ularning birgalikdagi faoliyatidan daromadlarni oshirish imkonini beradi.

Turizm sohasida klaster tizimidan foydalanishning bir qancha xorijiy tajribalarini keltirib o‘tamiz.

1995-yilda Arizona shtatida o‘tkazilgan klasterlar bo‘yicha milliy konferensiyada yetakchi klasterlarni ajratib turish formulasini tavsiya qilishdi: ishlab chiqarish konsentratsiyasi 40 foiz, ishlab chiqarish 10 foiz, klaster ishtirokchilari o‘rtasida sheriklik aloqalari 10 foizga teng bo‘lishi kerak edi.. Natijada , 380 ta yirik klasterlar – yuqori texnologiyalar , tabiiy mahsulotlar ishlab chiqarish , xizmat ko‘rsatish sanoati va tabiiy resurslar JSSTda paydo bo‘ldi .. Ushbu klasterlarda davlatning yuvish kuchi salohiyatining 57 foizi va yalpi ichki mahsulotning 61 foizi to‘plangan. Klasterli siyosatda o‘rnatilgan tuzilmalar yangi strategiyalarni yaratadi, hududning marketing tadqiqotlarini o‘z ichiga oladi, biznesning har qanday sifatli shakllarini qo‘shadi, yuqori malakali kadrlar va professional kir yuvuvchilarni rag‘batlantiradi. O‘tkazib yuborishni amalga oshirish imkoniyatlari mintaqa boshqaruvchilari ishtirokini va investitsiyalarni jalb etish choralari ko‘rish qobiliyati bilan o‘lchanadi.[1]

Tahlillarga ko'ra, **Xorvatiya turizm klasteri** turizm klasterlarini tashkil etishda eng muvaffaqiyatli xorijiy tajribalardan biri hisoblanadi. Ushbu davlatda milliy turizm vazirligi, mehmonxona komplekslari, turoperatorlar, restoranlar, transport korxonalari, do'konlar, muzeylar va ta'lim, ilmiy muassasalar klaster ishtirokchilari sifatida ko'rib chiqiladi. Marketing va brend, yangi mahsulotlar yaratish, kadrlar tayyorlash, infratuzilma, normativ-huquqiy hujjatlar va faoliyatni tartibga solish kabi masalalarni hal qilish uchun maxsus klaster ishchi guruhi tashkil etilgan. Xorvatiyada turizm klasterlarini rivojlantirish strategiyasi iqtisodiy diversifikatsiya strategiyasi hisoblanadi. Turizm sohasini diversifikatsiya qilish xalqaro turistik mahsulot sifatini oshirish va mamlakat turizm industriyasini xalqaro miqyosda raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan. Xorvatiyada turizm klasteri strategiyasining muvaffaqiyatiga klaster ishtirokchilarining hamkorlikdagi faoliyati samarasi kiradi. Ushbu turistik klasterni rivojlantirish strategiyasi quyidagi maqsadlarni o'z ichiga oladi: keng miqyosli, diversifikatsiya, moddiy va madaniy merosni muhofaza qilish, tiklash, jamiyatda turizmni rivojlantirish bo'yicha g'oyalarni integratsiya qilish, xizmat ko'rsatish sifati, klaster ishtirokchilarining ushbu jarayonda ixtiyoriy ishtirok etishi.

Yamayka sayyohlik klasteri. U dunyodagi eng yirik turistik klasterlardan biri bo'lib, 2,5 mln. kishi ish bilan ta'minlangan. Ushbu klasterni boshqarish Amerika tajribasi singari markazlashtirilmagan model shaklida amalga oshiriladi va uni davlat turistik strategiyasining bir elementi sifatida ko'rib chiqiladi. Bu turistik klasterga yiliga 1,5 milliondan ziyod sayyohlar tashrif buyuradi. Gretsiya «Vino, gastronomiya va turizm klasteri». U mamlakatning g'arbida joylashgan, ajoyib vino, mazali ovqat va yaxshi dam olish bilan mashhur bo'lgan agroturistik maskandir. Klasterda Gretsiya agrar universiteti va axborot texnologiyalarini rivojlantirish mintaqalararo markazi hamkorligida elektron tijorat va marketing tashkil etildi.

Shri Lanka sayyohlik klasteri. Klaster turizm sohasida faoliyat ko'rsatayotgan bo'lib, 1630 yilda firmani o'ziga birlashtirgan bo'lib, bu firmalar

asosan Buyuk Britaniya, Frantsiya, Germaniya va Hindistondan kelgan sayyohlarga xizmat ko'rsatadi. Turistik klaster faoliyatini yurish va boshqarish «Milliy turistik tashkilot» tomonidan amalga oshiriladi. Turistik klasterning rivojlantirish jarayonida Kolombo va Parandenta shaharlaridagi universitetlar ilmiy salohiyatga ega bo'lgan mutaxassislar ko'magidan foydalanadilar. Yangi Zelandiya turistik multiklasteri. U asosiy mamlakatlarning 6 ta sayyohlik manzillarini o'z ichiga oladi, asosan ingliz tilida gaplashuvchi mamlakatlar Buyuk Britaniya, AQSh, Avstraliya va Kanadaning sayyohlarini jalb qilishga yo'naltirilgan. Ushbu klaster deyarli barcha turdagi tarixiy-madaniy, ekologik, sarguzasht, dam olish, agroturizm va boshqalarni qamrab oladigan multiturpaket shaklida tasniflanadi.

Yevropa mamlakatlaridan Italiya va Fransiyada ham turistik klasterlar rivojlangan. Italiyada 199 ta turizm klasteri faoliyat yuritmoqda. Bular asosan mamlakatning shimoliy va markaziy qismlarida keng tarqalgan bo'lib, hudud aholisining 40 foizdan ortig'i shu turistik klasterlarda ish bilan band hisoblanadi. Fransiya hukumati turizm klasterlarini tashkil etish va har bir hududda turizm sohasini tartibga solish uchun Fransiya Hududiy Tartibga Qo'yish Agentligini tashkil etdi.[2]

Hozirgi kunda **Yaponiyada** davlatning 18 ta mintaqasida klasterlarni rivojlantirishni rag'batlantirish bo'yicha «Knowledge to clusters initiative» dasturi amalga oshirilmoqda. Bu yerda innovatsion klasterlar va yirik sanoat kompaniyalari o'zaro hamkorlikda klasterlarni barpo etishda yordam berishadi, mintaqaviy universitetlar esa bu klasterlarning yadrolarini qurishadi.

Adabiyotlar.

1. «O'zbekiston Respublikasida ekologik turizmni rag'batlantirish chora-tadbirlari to'g'risida» 21-sonli Prezident qarori 12.01.2024 PQ-21
2. Porter M. (2001) Competition Moscow: Publishing House Williams. -P. 207
3. Шкежев, Р.Х. (2012) Стратегическое управление взаимодействием субъектов Интеграционных структур региональной экономики / Р. Х.

Шкежев // Региональная Экономика и управление: электронный научный журнал. № 2 (30)

4. К.Т.Каленов Turistik klasterler. / Oqiw qollanba./ – NÓKIS: “ILIM NUR”, 2024 jil – 274 b.

5. Каленов, К. (2021). АГРАР СОҶАДА СУҒУРТА ХИЗМАТЛАРИНИ ЙУЛГА ҚУЙИШНИНГ ЖАҲОН ТАЖРИБАСИДАН ФОЙДАЛАНИШ. *Iqtisodiyot va ta'lim*, (4), 343-347.

6. Tursynbaevich, A. R., Tlegenovich, K. K., & Kairatovich, K. Z. (2023). CHINA URGANISH MARKET AND EXPORT KILINADIGAN VILLAGE HOUSEHOLD PRODUCTS INSURANCE PRODUCTS. *JOURNAL OF ECONOMY, TOURISM AND SERVICE*, 2(5), 1-7.

7. Каленов, К. Т. (2014). ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ НОВЫХ ИНСТРУМЕНТОВ В ОБЛАСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО СТРАХОВАНИЯ. *The Way of Science*, 51.

8. Kalenov, K., & Utemuratova, R. (2024). Information necessary for the distribution of liability between partners in export cargo logistics services insurance the Republic of Uzbekistan. *Modern Science and Research*, 3(1).

9. Tlegenovich, K. K., Istamovich, R. N., & Bahadirovna, U. R. (2024). Modern Trends and Factors of Financial Development of the Agricultural Sector in the Republic of Karakalpakstan, Taking Into Account Agricultural Insurance. *Information Horizons: American Journal of Library and Information Science Innovation (2993-2777)*, 2(1), 97-101.

10. Каленов, К. Т., & Калимбетов, Б. И. (2022). Экономическое развитие аграрного сектора сложно экологических зон: на примере республики Каракалпакстан. In *Экономическое развитие России: точка баланса в мировой экосистеме и инфраструктура будущего* (pp. 123-129).

11. Каленов, К. (2021). Использование мировой практики отключения страховых услуг в аграрной сфере. *Экономика И Образование*, (4), 343-347.

12. Каленов, К. Т. (2021). Тенденции и факторы финансового развития аграрного сектора с учетом агрострахования в республики Каракалпакстан.

13. Kalenov, K. T., Kalbaeva, I. E., & Koblanov, Z. K. (2014). PROSPECTS FOR LIVESTOCK INSURANCE IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *The Way of Science*, 16.
14. Каленов, К. Т. АЎЫЛ ХОЖАЛЫҒЫ КӘРХАНАЛАРЫНДА ҚАМСЫЗЛАНДЫРЫҰ ХЫЗМЕТЛЕРИН КЛАССИФИКАЦИЯЛАҰ ТИЙКАРЫНДА ЖОЛҒА ҚОЙЫҰ. МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО СПЕЦИАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН КАРАКАЛПАКСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ БЕРДАХА, 184.
15. Адильчаев, Р. Т., Каленов, К. Т., & Узаков, Р. М. (2021). ТЕНДЕНЦИИ И ФАКТОРЫ ФИНАНСОВОГО РАЗВИТИЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА С УЧЕТОМ АГРОСТРАХОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАРАКАЛПАКСТАН. In *Управление в XXI веке-проблемы и перспективы* (pp. 302-310).
16. Каленов, К., & Юлдашева, А. (2024). ТУРИЗМНИ ДОЙИМИЙ РИВОЖЛАНТИРИШДА ТРАНСПОРТ СОҲАСИНИНГ ИСТИҚБОЛЛАРИ. *PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS*, 3(30), 15-18.
17. Kalenov, K., & Ganieva, E. (2024). Respublikamizda turizm sohasini doyimiy rivojlantirishda transport xizmatini takomillashtirish. *Journal of Science-Innovative Research in Uzbekistan*, 2(2), 333-337.
18. Kalenov, K., & Utemuratova, R. (2023). QISHLOQ XO ‘JALIGI KORXONALARIDA XATARLARINI O ‘ZARO SUG ‘URTALASH JAMIYATLARI TASHKIL ETISH ORQALI SUG ‘URTALASHNING XORIJ TAJRIBASIDAN FOYDALANISH. *Евразийский журнал академических исследований*, 3(3 Part 2), 100-105.